

RAAMATUKOGUD JA EESTI RAAMATU AASTA

Katre Riisalu,

ERÜ juhatuse esindaja Eesti Raamatu Aasta peakomitees

09.10.2024

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE
ÜHING ESTONIAN LIBRARIANS ASSOCIATION

Millest täna räägin?

- Põgus ülevaade Eesti Raamatu Aasta üleriigilistest suurematest ettevõtmistest
- Raamatukogude ürituste ja ettevõtmiste olulisemad teemad Eesti Raamatu Aastal

Eesti Raamatu Aasta pöördumine

„Jõudku eestikeelse raamatu viiesajandat sünnipäeva märkiv raamatuaasta eesti kultuuri olulise tähisena iga Eesti inimeseni, igasse linnakorterisse, igasse metsatallu. Eesti raamatu aasta avab võimaluse kosutada riiklikku ühtsustunnet, vähendada regionaalset ebavõrdsust ning tugevdada sotsiaalset turvatunnet.“

**Lennart Meri
Raamatu Aasta
avakõnes (2000)**

- *„Kui 1525. aastal ei oleks Eesti raamat sündinud, oleksime statistilise tõenäosuse järgi võinud olla sakslased, rootslased, venelased“*

EESTI RAAMATU AASTA 2025

500 aastat eestikeelset raamatut ja eesti kirjakeelt

Rahvas algab raamatust. Hando Runnel

Eestvedaja on Eesti Kirjanduse Selts

- **Raamatuaasta avamine** Eesti kirjanduse päeval 30. jaanuar 2025
- **Raamatuaasta lõpetamine** Emakeele päeval 14. märts 2026
- **Eesti Raamatu Aasta Peakomitee moodustati märts 2024**
- **Eesti Raamatu Aasta patroon on Eesti Vabariigi President Alar Karis**

Kesksed teemad

- eesti kirjakeel
- eesti kirjandus ja kirjanikud
- eesti raamat ja raamatulugu
- raamatu ja lugemise tulevik

SUURKONVERENTSID

30. jaanuar 2025

Fr. Puksoo raamatuteaduse konverents, Eesti Raamatu Aasta avamine (Tartu Ülikooli raamatukogu)

27.-28. veebruar 2025

“Koloniaalkeelest rahvuskeeleks” (Ajakiri Keel ja Kirjandus, EKI)

1.-2. aprill 2025

“Kirjanike leksikon” konverents keskendub eesti kirjanikele paiga identiteedist lähtuvalt (Tartu Ülikool, EKS)

27. juuni 2025

J. V. Veski päev. **„500 aastat eesti kirjakeelt“** (Emakeeleselts)

August, 2025

Liivi Muuseumi festival **„Eesti kirjanik 2025“** (Liivi Muuseum)

18.-23. august, 2025

Soome-ugri rahvusvaheline konverents (Tartu Ülikool)

4.-7. oktoober 2025

Läänemeremaade kirjaoskuse konverents (Lugemisühing, Tallinn)

22.-23. jaanuar 2026

Jaan Kaplinskile pühendatud konverents

13.-14. märts 2026

Raamatu ja lugemise tulevikule pühendatud konverents (Eesti Kirjandusmuuseum; Eesti Kirjanduse Selts jt)

SUUREMAD NÄITUSED

- raamatuaasta sissejuhatusena **rändnäitus Eesti Raamatu Aasta ajaloost** ja varasemate raamatuaastate peamistest trükistest avalikus ruumis, novembris Tartus Tasku keskuses (Eesti Kirjanduse Selts, Eesti Kirjandusmuuseum)
- „**Eesti raamat 500. Reliikviad**” Niguliste muuseumi Antoniuse kabelis, aastaringelt (Aivar Põldvee, Eesti Kunstimuuseum)
- näitus „**Kas sa seda lugu tead? 500 aastat eesti keelt raamatus**“ Eesti Rahva Muuseumis (avatakse aprillis 2025) (Keskne tööühm: Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Keele Instituut, Trüki- ja paberikunstikeskus TYPA, Rahvusraamatukogu)
- **välinäitus eesti raamatuloost „Eesti raamat 500“**, Tammsaare pargis, Tallinnas (Eesti Rahvusraamatukogu)
- Eesti Kirjandusmuuseumis **välinäitus Tartus Hurda pargis, 23.04** (Eesti Kirjandusmuuseum)
- Eestikeelsele õppe- ja teaduskirjandusele pühendatud näitus Tartu Ülikooli Raamatukogus (TÜR)

MIS VEEL KAVAS:

- Osalusvõimalusega avatud sisukeskkond **“Eesti raamat: loo lugu!”** (M. Laak, tootejuht H. Maaslieb), mille keskmes on erinevate sisukihtidega interaktiivne ajatelg, mis lähtub kaasavast haridusest ning peab silmas kaasava ehk personaalse hariduse eesmärki. (Eesti Kirjandusmuuseum)
- Veebisaadete sari **kodustest raamatukogudest** (Eesti Kirjanduse Selts)
- **“Lugu raamatust”** lugude kogumisaktsioon (Eesti Kirjanduse Selts)
- **„Bussiluule“** Tartu linnaliini bussides Kirjanduslinn Tartu projekti raames raamatuteemaliste luuletuste valik (Tartu linnaliinibussidesse veebruaris 2025)
- Eesti Kirjastuste Liidu kampaania **“Loe eesti keeles!”** (Eesti Kirjastuste Liit)
- **Värske Rõhk 20** ehk noorte autorite ringreis mööda koole september 2025
- **Siuru teemaline ooper** „Leekide keel“ Tartu Kammivabrik juulis 2025
- Üle-eestiline **õpilaste eksliibrise konkurss** – sügis 2024, näitus ajaloomuuseumis 2025 kevad, seejärel raamatukogudes (Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Selts, Ajaloomuuseum, RaRa)
- „Nutulaul“ (3 arutelu) Kirjanike Liidu sündmustesari

TRÜKISED

- Järgmisel aastal ilmub läti- ja eestikeelse raamatu ajalugu käsitlev artiklikogumik „**Eesti ja Läti raamat 500: reformatsioon, valgustusaeg ja rahvus**“. Kogumik ilmub läti keeles Riias ja eesti keeles Tallinnas. (Eesti Rahvusraamatukogu, Läti Rahvusraamatukogu)
 - *Raamatu kahekümne viies peatükis võrreldakse kahe maa raamatulugu, raamatute (trükiste) tähendust kultuurilises kontekstis a-il 1525-1918. Autoriteks on Eesti ja Läti asjatundjad (parimatelt õpetlastelt laiale publikule).*
- Eesti Rahvusraamatukogu toimetiste 8 number ja Raamatu Aasta temaatikast lähtuvalt on see keskendunud **oskus- ja erialakeele kujunemisele erinevates raamatukultuuriga haakuvates valdkondades.**
- Keele ja Kirjanduse erinumber
- Temaatiline number ajakirjas Oma Keel (Emakeele Selts)
- Õigekeelsussõnaraamat 2025
- Eesti Kirjandusmuuseumi väljaanded:
 - “Kalevipoeg. Eesti rahvuseepos” ingliskeelse tõlke uuustrükk ja e-väljaanne
 - raamatulooline kalender
 - kultuurilooliste allikate suurväljaanded (nt Monumenta, regilaulud, Underi ja Ivaski kirjavahetus).

HARIDUSPROGRAMMID

- **Eesti Rahva Muuseumi** näituse „Kas sa seda lugu tead? 500 aastat eesti keelt raamatus“ haridusprogramm
- **Eesti Kirjandusmuuseumi** haridusprogrammid,
 - sh ooperiga “Leekide keel” seotud haridusprogramm,
 - veebiviktoriin,
 - haridusprogramm, mida viiakse läbi kirjandusmuuseumis koha peal
 - QR-koodiga liikumismäng Hurda pargis.
- Eesti kirjakeelele pühendatud **emakeeleolümpiaad** ja sellele eelnevad laagrid (Emakeeleselts, Tartu Ülikool)
- Raamatuaastaga temaatiliselt seotud **ajaloolümpiaad** 2025/2026 (Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Selts)
- **Rahvusraamatukogus** gümnaasiumile mõeldud programm keelatud raamatutest, lõimides ajalugu ja kirjandust

ERÜ JA RAAMATU AASTA

Eesti Raamatu Aasta ettevalmistused

- ERA Peakomitee soov on jõuda raamatuaastaga suurtest linnadest kaugemale, **üle Eesti**
- 2023 oktoober **ERÜ listis ideekorje** + inimesed, kes valmis kaasa mõtlema
- 2024 aprillis **töörühma koosolek**, arutasime pakutud ideed läbi.
- Ideid on **tutvustatud kevadel ühingu aastakoosolekul, rahvaraamatukogude direktorite koosolekul juunis**
- ERÜ **maaraamatukogude suveseminari** raames toimus töötuba ja ideekorje
- Hetkel olen pöördunud suuremate raamatukogude poole, milliseid suurema ulatusega üritusi plaanitakse (näiteks Poeetiline Pärnu (luuletustega stendid Pärnu linnaruumis, stendid asuvad selles kohas, millele luuletus viitab)), Siuru konverents Tartus, Ernst Enno konverents Haapsalus jne)

KONVERENTSID RAAMATUKOGUDES

- **Fr. Puksoo päev**, TÜ raamatukogu, jaanuar 2025
- **XXIII Emakeelepäeva** konverents, Tallinn, RaRa, 14. märts
- **Konverents Ernst Enno 150**, Lääne Maakonna Keskraamatukogu, 6. juuni
- **XX Oskuskeelepäeva** konverents, Tallinn, ERÜ-RaRa, 14. oktoober
- **XXXVI Raamatukogupäevade avamine**, Tartu, ERÜ, 20. oktoober (sh 23. oktoober Eesti raamatu päev, mida hakati tähistama peale viimast raamatuaastat 2000)
- **XXX Oskar Kallase päev** Kirjandusmuuseumis, 21. oktoober

RAAMATUKOGUDE 3 SUUREMAT FOOKUST

- 500 Eesti kirjanduse üritust
- Kodupaiga lood
 - **Piirkonna/paikkonna lugu kirjasõnas** – näitus/üritus (Raamatukogupäevade ajal) igas maakonnas, kihelkonnas, vallas kogukonda kaasates. Kohalik lugu, fookus võib olla väga erinev – vanimad trükised, fotod/postkaardid, kohalikud kuulsused, rahvapärinus vm. 1935 toimusid sarnased paikkonda tutvustavad raamatunäitused üle Eesti.
- Eesti tähestik
 - **Aastaringelt nn „tähestiku sündmused“.** Aluseks võttes Eesti tähestik. Läbi aasta kõikides raamatukogudes ja üle Eesti tähistada väljapanekute või ürituste/sündmustega. Kui tähestik aasta peale ära jagada, siis jaguks igasse kuusse kaks tähte.
 - Erinevate ajastute/aastakümnete/olulisemate/meid mõjutanud raamatute väljapanekud või mõni mistahes raamatute-raamatukoguga haakuv sõna. Ideedeks kokku pandud esialgne variant raamatukoguga haakuvatest sõnadest. Aluseks on Hans Jürmani raamatukoguhoidja sõnaraamatu.

500 EESTI KIRJANDUSE ÜRITUST

500 Eesti kirjanduse üritust raamatukogudes

- 30. jaanuar **Eesti kirjanduse päev** on ellu kutsutud ühelt poolt, et väärtustada kirjanduse tüvitekste, teisalt pöörata tähelepanu tänapäeva kirjandusele ja kirjanike rollile Eesti kultuuris ja ühiskonnas. EKS-i mõte – teha sel päeval 500 üritust näiteks raamatuesitlused
- 21. märts **üle-maailmne luulepäev** eesmärk on propageerida luule lugemist, kirjutamist ja avaldamist
- 8. september Soome Instituudi eestvedamisel UNESCO rahvusvahelise kirjaoskusepäeva **lugemistund**, propageerides lugemist laste ja noorte seas
- 13.-16. oktoober UNESCO **romaaninädal**

- **Kirjanduslikud jalutuskäigud** – Kutsume üles mõtlema selles suunas. Kaasates näiteks ka kirjanikke, kel seos kohaga (ERA500 programmi eelarve raames rida)

500 Eesti kirjanduse üritust

Ettepanekud maakogude suveseminarilt

Erinevad kohtumised

- Kirjanikud, kirjastajad, toimetajad, tõlkijad, illustraatorid jne.
- Lugeja kohtumine lugejaga. Lugeselamuste jagamine ja hea kirjanduse tutvustamine.
- Raamatute esitlused/kohtumised
- Fookuses võiks olla eelkõige kodukandi kirjarahvas.

Erinevad ettevõtmised põlvkondade vahelise sideme tugevdamiseks

- Vanavanematelt lastelastele või vastupidi lapsed tutvustavad oma lemmikraamatuid vanavanematele.

Omaloomingu konkurss Sahtlist välja!

- Osa võiksid võtta ka raamatukoguhoidjad ise.

Raamatulaat

Eesti raamatute ajalugu tutvustavad ettevõtmised.

LASTELE

🕒 Ajatelg ehk raamaturada läbi ajaloo.

- Ettevõtmiste sari, mida koordineeriks näit Eesti Lastekirjanduse Keskus.

🕒 Juttude, luuletuste jne konkursid

- Erinevatel teemadel.

🕒 Fotokonkursid

- Näit teemal „Märka raamatut“.

🕒 Alias raamatukogunduslike mõistetega

- Sobib kasutada raamatukogutunnis.

🕒 Erinevad interaktiivsed võimalused

- Kahoot, Kuldvillak jt.

KIRJANIKEST JUUBILARID

<https://eru.lib.ee/aktuaalne/eesti-raamatu-aasta-2025>

- [Ott Arder](#) (1950–2004)
- Ernst Enno (1875-1934)
- [Indrek Hargla](#) (1970)
- [Karl August Hindrey](#) (1875–1947),
- [Erni Hiir](#) (1900–1989)
- [Kalju Kangur](#) (1925–1989)
- [Andrus Kivirähk](#) (1970)
- [Aivo Lõhmus](#) (1950–2005)
- [August Mälk](#) (1900–1987)
- [Endel Nirk](#) (1925–2018),
- [Eeva Park](#) (1950)
- [Heino Susi](#) (1925–1987),
- [Joel Sang](#) (1950)
- [Albert Uustulnd](#) (1925–1997)
- [Mari Vallisoo](#) (1950–2013)

KIRJANIKE JUUBELID, MIS ESILE TOODUD RAAMATU AASTA RAAMES

50

- August Kitzberg 170
- Eduard Vilde 160
- Ernst Enno 150
- Karl August Hindrey 150
- Kalju Kangur 100
- Arvo Valton 90
- Berk Vaher
- Elo Selirand
- Jan Rahman
- Kaupo Meiel
- Timo Maran
- Ain Kütt
- Indrek Koff
- Kiwa
- P.I.Filimonov

Kodupaiga lood

Ettepanekud maakogude suveseminarilt

- Raamatuaastal on neil **piirkondadel, kust tuntud kirjamees pärit, väike edumaa**. On võimalik teha kirjandustuure, jalgrattamatku, orienteerumismänge, viktoriine.
- On võimalik **rännata kirjaniku kodukohas** ja teha üksikasjalik ülevaade tema elukohast
- Alati ei pea lähtuma otseselt kirjaniku olemasolust. Kui piirkonnas on elanud/elab muusikainimesi/heliloojaid, siis saab otsida **seoseid muusika ja kirjanduse vahel** (kas on helindatud näiteks luulet).
- Kui piirkonnas asub mõni **tööstusettevõtte või asutus**, (lennujaam, mööblivabrik jne), siis on see suurepärane võimalus otsida **seoseid kirjandusest** (nt. luuletused mööblist jne).
- Ära ei tohiks unustada ka seda, et **tänane päev on homme ajalugu** – koguda ja üles tähendada tuleks tänase päeva **perelugusid, kohalugusid, legende, mis sündinud siin ja praegu**. Näiteks, milliseid mänge mängisid praegused 30-40-50-aastased oma lapsepõlves (töögruppis oli inimene, kelle lapsepõlve kuulus erinevate raamatute lavastamine).
- Kuna mitmedki kirjandusteosed on saanud ka kinolinale või teatri lavalaudadele, siis tasub alati uurida, et ega äkki sinugi kodupaigas pole mõnd sellist paika (mõni lagunenu küüni, veekogu või metsatukk). Või **mõne kirjandusteose tegevus toimub lähikümbruses**.

Tähestiku sündmused

Ettepanekud maakogude suveseminarilt

Erinevate ajastute/aastakümnete/olulisemate/meid mõjutanud raamatute väljapanekud või mõni mistahes raamatute-raamatukoguga haakuv sõna.

- **Erinevad väljapanekud tähele vastava märksõna teemal :** nt F-tähe kuul fitoraamatud
- **Lugejatele raamatusoovitused vastava tähega raamatu pealkirjas või autori nimega :** nt K-tähe kuul soovitame raamatut „Kevade“ või Kiplingu teoseid.
- **Erinevad kohtumised raamatukogudes. Elukutsetega seostuvalt :** P-tähe kuul kutsume raamatukogudesse päästjad, politsei või pagari 😊.
- **Väljapanekud liigilise kirjanduse põhjal :** nt „kõik tööd on head“. Erinevate töödega seostuva kirjanduse väljapanek. Ö-tähe kuul õmblemine, E-tähe kuul ehitus.
- **Erinevad tegevused :** L -luule kogumine; Ö- ööraamatukogud.
- Sotsiaalmeedias raamatukogunduslike märksõnade tutvustamine.
- **Reisimuljete jagamine vastavalt riikide nimetähedele, samuti ka kirjanduslike kohtade kohta. Lugemisklubides kirjanduse valimine vastavalt kas autori või pealkirja esitähle.**
- Erinevad mängud: lastele tähemängud, lugemismängud, viktoriinid, mälumängud. Lasteaias tähtede õpetamine.
- **Teiste kunstiliikide kaasamine:** T nagu teater, K nagu kino, keraamika, F nagu film, fotograafia, M nagu muusika, maalikunst, S nagu sport.
- Erinevad töö- ja õpitoad.

TÄHESTIK

Jaauar

- [Aa](#), Aabits, aimekirjandus, ainueksemplar, ajakiri, [ajalooromaan](#), album, autobiograafia, alfabeet, autoriõigus
- [Bb](#), Belletristika, [biblioteraapia](#), [biograafiline romaan](#), bibliograafia

Veebruar

- [Dd](#), Desideraat, diskograafia, [draama](#),
- [Ee](#), Eepos, [eksliibris](#), elulugu, entsüklopeedia, esikteos, *Estonica*, e-raamat, emakeelepäev

Märts

- [Ff](#), Faksiimile, fonoteek, fotokogu, [följeton](#), [folkloor](#)
- [Gg](#), [Gloobus](#), gravüür,

Aprill

- [Hh](#), [haruldus](#), heliplaat, humoresk,
- [Ii](#), [illustratsioon](#), iluväljaanne, infoleht, inventariraamat, [ilukirjandus](#)

Mai

- [Jj](#), juturaamat, [jutustus](#), [järjehoidja](#),
- [Kk](#), kalender, kalligraafia, karikatuur, kavaleht, keelatud raamat, [kodulookirjandus](#), kokaraamat, katekismus, kirjaoskus, kirjandusfestival, [kirjandusauhinnad](#), kirjanduslinnad, kirjandus, keel, kirjastus

Juuni

- [Ll](#), [lastekirjandus](#), laulik, lemmikraamat, lugemispäevik, lugemine, lugemik, lugemisraamat, [luule/luuletus](#)
- [Mm](#), moeajakiri, monograafia, [muinasjutt](#), murdekirjandus, mõistujutt, [mälumäng](#), monograafia

Juuli

- [Nn](#), naisteajakiri, nahkköide, [noortekirjandus](#), novell, näitusekataloog, näitekirjandus
- [Oo](#), originaalköide, [omaniku märk](#)

August

- [Pp](#), palveraamat, pappraamat, piibel, propaganda, puugravüür, päevaraamat, [pildiraamat](#)
- [Rr](#), [rahvaluule](#), reklaamväljaanne, romaan, raamat, [raamatuajalugu](#), raamatukogu, romaan, reisijuht, rändnäitus, raamatu ja roosi päev, rareet,

September

- [Ss](#), [saaga](#), seiklusromaan, sõnaraamat
- [Šš](#), [šarž](#)

Oktoober

- [Tt](#), tarbekirjandus, teatmekirjandus, teedeatlas, [telefoniraamat](#), tõlkekirjandus, trükikoda, [tähestik](#),
- [Uu](#), [ulmekirjandus](#), uudisraamat

November

- [Vv](#), [valm](#), vestmik, videosalvestis, värvimisraamat
- [Õõ](#), [õudusjutt](#), õpik, õpikirjandus,

Detsember

- [Ää](#), ääremärkus
- [Öö](#), [ööraamatukogu](#)
- [Üü](#). [ürrik](#)

ERINEVAD PROJEKTID

- **Avasta Eesti raamatukogusid** templimäng, mis sai alguse raamatukoguaastal tuleb ka Eesti Raamatu Aastal. Maist kuni oktoobrini
- **Videoklipid teles** – ERÜ vanaraamatu toimkonna spetsialistid on välja pakkunud, et sarnaselt Eesti Keele Instituudi keelekildudele võiks valdkonna asjatundjad tutvustada järgmisel aastal ETV-s lühikeste videoklippidega Eesti raamatu ajalugu. Kas siis Eesti raamatuloo tähtteoseid või etappe laiemale avalikkusele. Videoklipid olid kõne all mitmel korral ka Eesti Raamatu Aasta peakomitee koosolekul 12. märtsil. Kirjandusmuuseumi initsiatiiv.
- **Raamatukogupäevad**
 - Avamine Kirjandusmuuseumis,
 - **Eesti raamatu päev 23. oktoober** – Üleskutse – raamatukogud üle Eesti otsivad oma kogust välja kõige vanema Eesti raamatu ja teevad sotsiaalmeedias postituse. Kas teosest endast, köitest, templist, raamatukokku jõudmise loost, kunagisest omanikust jne. Võimalus teha ka näiteks üritus, kutsudes kasutajaid oma koduse raamatukogu vanima teose lugu jagama.
#vanimraamat

VEEL MÕTTEID RAAMATUKOGUDE IDEEKORJELT

- Kõik raamatukogud koos - iga raamatukogu küsib oma teeninduspiirkonna elanikult (mitte ainult lugejatelt): Kirjuta üles see **üks lause loetud raamatust, mis on sulle terveks eluks meelde jäänud**/sulle elus oluline olnud/sind mõjutanud? Kõik need laused kirjutades üksteise alla tekib luuletus, mis on 1,3+ miljonit lauset/rida pikk :) vb siis saab iga Eesti elanik teada, et tähistame Eesti Raamatu 500 tähtpäeva
- **Korraldada hääletus leidmaks inimeste arvates 10 suurima mõjuga Eesti raamatut** ning see kordustruki/sarjana uuesti välja anda. *2001 korraldas RaRa rahvaküsitluse, 600 raamatu seast selgus 100 Eesti elu enim mõjutanud teost, selle näitusega lõpetati raamatuaasta 22. aprillil 2001.*
- kooslugemist/ettelugemist üle Eesti **500 lk, min, h, in**
- Sotsiaalmeedia väljakutse, mida levitada – näiteks mitu sekundit jõuad Eesti raamatut hoida vasakul käel enda ees vms

30.01.2025	Eesti kirjanduse päev / Eesti Raamatu Aasta avamine/Fr. Puksoo päev, konverents TÜ
30.01.2025-30.01.2026	Tähestiku sündmused
30.01.2025-30.01.2026	Paikkonna lugu kirjasõnas
14.03.2025	Emakeelepäev
21.03.2025	Üle-maailmne luulepäev
01.05.-31.10.2025	Avasta Eesti raamatukogusid
08.09.2025	Rahvusvaheline lugemistund
14.10.2025	Oskuskeelepäeva konverents, ERÜ-RaRa
13.10.-16.10.2025	Romaaninädal
20.10.2025	Raamatukogupäevade avamine, Tartu
21.10.2025	Oskar Kallase päev, Tartu KM
23.10.2025	Eesti raamatu päev
14.03.2026	Emakeelepäev / Eesti Raamatu Aasta lõpetamine

